

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΤΕΤΑΡΤΗ 24 ΙΟΥΝΙΟΥ 2020

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

ΘΕΜΑ Α1

Πεδινοί: Μέσα στην εθνοσυνέλευση του 1862-1864 συγκροτήθηκαν οι πυρήνες των δύο μεγάλων παρατάξεων, των πεδινών και των ορεινών, όπως ονομάστηκαν. Οι πεδινοί είχαν ως ηγέτη τον Δημήτριο Βούλγαρη, ο οποίος υπονόμει τους κοινοβουλευτικούς θεσμούς. Με παρεμβάσεις στο στρατό επιχείρησε τη δημιουργία σώματος «πραιτωριανών» για να εξασφαλίσει την παραμονή του στην εξουσία. Εμπόδιο στις επιδιώξεις του στάθηκαν πολιτικές ομάδες και θεσμοί. Ο Βούλγαρης έβρισκε οπαδούς ανάμεσα σ' εκείνους που είχαν διοριστεί παράνομα στο στρατό ή στο δημόσιο, και φοβούνταν μη χάσουν τη θέση τους σε περίπτωση επικράτησης συνθηκών κοινοβουλευτικής νομιμότητας, σε άνεργους πτυχιούχους και στους μικροκαλλιεργητές. Ο λαός συμμετείχε ενεργά στη συγκρότηση αυτής της παράταξης.

Ομάδα Ιαπώνων: Το μοναδικό νέο πολιτικό στοιχείο έως το 1909 ήταν η εμφάνιση της κοινοβουλευτικής ομάδας των Ιαπώνων, πολιτικού μορφώματος υπό τον Δημήτριο Γούναρη, που ιδρύθηκε το 1906. Επίκεντρο της κριτικής του ήταν η αδυναμία του πολιτικού συστήματος να προσαρμοστεί στις εξελίξεις της κοινωνίας. Η ομάδα δεν μπόρεσε να επιβιώσει και διαλύθηκε το 1908.

Λαϊκό Κόμμα: Στις 8 Αυγούστου 1910 σε κάποιες εκλογικές περιφέρειες έθεσαν υποψηφιότητα σοσιαλιστές και για πρώτη φορά εμφανίστηκε η σοσιαλδημοκρατική «Κοινωνιολογική Εταιρεία». Στα μέσα του 1910 οι Κοινωνιολόγοι ίδρυσαν το Λαϊκό Κόμμα, με αρχηγό τον Αλέξανδρο Παπαναστασίου. Βασικές προγραμματικές δηλώσεις του ήταν η αναμόρφωση του πολιτικού συστήματος και η επιβολή αρχών κοινωνικής δικαιοσύνης. Στις δεύτερες εκλογές του 1910 εξελέγησαν 7 υποψήφιοι του κόμματος, οι οποίοι παρείχαν κριτική υποστήριξη στους Φιλελευθέρους.

ΘΕΜΑ Α2

1. ΣΩΣΤΟ
2. ΛΑΘΟΣ

3. ΛΑΘΟΣ

4. ΣΩΣΤΟ

5. ΛΑΘΟΣ

ΘΕΜΑ Β1

Το πιστωτικό σύστημα της χώρας βρισκόταν, πραγματικά, κατά τα πρώτα χρόνια της ανεξαρτησίας, σε πρωτόγονη κατάσταση. Ήταν συνδεδεμένο με το εμπόριο των αγροτικών προϊόντων και ιδιαίτερα με τις εξαγωγές της σταφίδας. Οι έμποροι λειτουργούσαν και ως πιστωτές, με τοκογλυφικές διαθέσεις και όρους. Ο δανεισμός κατευθυνόταν, ως επί το πλείστον, προς τους παραγωγούς και δημιουργούσε προϋποθέσεις εκμετάλλευσης, καθώς ουσιαστικά επρόκειτο για έναν τρόπο προαγοράς της επικείμενης παραγωγής, με δυσμενείς για τον παραγωγό όρους. Την ίδια στιγμή άλλοι κλάδοι της παραγωγής στερούνταν των απαραίτητων για την ανάπτυξή τους πιστώσεων, και έτσι περιοριζόνταν οι επιχειρηματικές πρωτοβουλίες. Η κατάσταση αυτή ήταν αντίθετη με τις προθέσεις και τις πολιτικές του κράτους και αποθάρρυνε τα ελληνικά κεφάλαια του εξωτερικού. Οι προσπάθειες για την άρση όλων αυτών των εμποδίων υπήρξαν έντονες και προέρχονταν από πολλές πλευρές. Δεν απέβλεπαν τόσο στην εξάλειψη της τοκογλυφίας, όσο στην παράλληλη δημιουργία ενός πιο σύγχρονου πιστωτικού συστήματος, ικανού να εξυπηρετήσει τα συμφέροντα ειδικών κοινωνικών ομάδων. Το μεγάλο βήμα έγινε το 1841, με την ίδρυση της Εθνικής Τράπεζας.

ΘΕΜΑ Β2

Στην πολιτική πρακτική, κατά την περίοδο 1923-1928, οι Φιλελεύθεροι ήταν αντιμέτωποι με δύο χρόνια προβλήματα: τη σχέση της πολιτικής εξουσίας με τους αξιωματικούς, και το καθεστωτικό. Η διαρκής αντιπαράθεση στο εσωτερικό του κόμματος για τα ζητήματα αυτά προκάλεσε αντιφατικές επιλογές. Σχετικά με το καθεστωτικό, άλλοι οπαδοί ήταν υπέρ της αβασίλευτης και άλλοι υπέρ της βασιλευσμένης δημοκρατίας. Όσον αφορά τη σχέση του κόμματος με τους αξιωματικούς, από τη μια μεριά γινόταν κατανοητό ότι η πολιτικοποίησή τους δημιουργούσε κινδύνους για το πολίτευμα, από την άλλη όμως το φαινόμενο είχε αποκτήσει τέτοια δυναμική, ώστε δεν μπορούσαν να το αρνηθούν, καθώς υπήρχε κίνδυνος προσεταιρισμού των αξιωματικών από την αντίπαλη παράταξη.

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΘΕΜΑ Γ1

Α) Ως πρόλογος –προαιρετικά– μπορεί να αξιοποιηθεί : Το 1927, με αφορμή το αίτημα της Ελλάδας στην Κοινωνία των Εθνών για παροχή πρόσθετου δανείου, τέθηκε το ζήτημα της δημιουργίας μιας κεντρικής κρατικής τράπεζας, που θα αναλάμβανε τη διαχείριση των χρεών, την έκδοση χαρτονομίσματος και την ενιαία εφαρμογή της κυβερνητικής οικονομικής πολιτικής.

Παρά τις αντιδράσεις της Εθνικής Τράπεζας και κάτω από την πίεση των ξένων συμβούλων, το Μάιο του 1927, ιδρύθηκε η Τράπεζα της Ελλάδος, η οποία άρχισε τη λειτουργία της ένα χρόνο αργότερα, στις 14 Μαΐου 1928, όπως αναφέρεται και στο α' κείμενο. Ταυτόχρονα, εφαρμόστηκε στη χώρα ο κανόνας χρυσού συναλλάγματος, που συνέδεε το εθνικό νόμισμα (δραχμή) με την αγγλική λίρα, νόμισμα που είχε χρυσή βάση. Η σύνδεση αυτή επέτρεπε στους κατόχους δραχμών να απευθύνονται στη νεοσύστατη τράπεζα και να μετατρέπουν –με κάποιους περιορισμούς– τις δραχμές σε λίρες. Η εφαρμογή του παραπάνω συστήματος εξαρτούσε άμεσα τη νομισματική κυκλοφορία και γενικότερα την προσφορά χρήματος από τις διακυμάνσεις των εξωτερικών συναλλαγών της χώρας (α' κείμενο). Η Τράπεζα της Ελλάδος πολύ γρήγορα πέτυχε σταθερές ισοτιμίες της δραχμής με τα ξένα νομίσματα, στηρίζοντας την έκδοση χαρτονομίσματος στα αποθέματά της σε χρυσό και συνάλλαγμα και εξασφαλίζοντας τη μετατρεψιμότητα του εθνικού νομίσματος σε χρυσό. Η επιτυχία αυτή οδήγησε τα δημόσια οικονομικά σε περίοδο ευφορίας, βελτίωσε την πιστοληπτική ικανότητα του κράτους, ενίσχυσε την εισροή συναλλάγματος και τις επενδύσεις και προκάλεσε μία ισχυρή δυναμική που επέτρεψε τις σημαντικές πολιτικές, θεσμικές και οικονομικές πρωτοβουλίες της τελευταίας κυβέρνησης του Ελευθερίου Βενιζέλου (1928-1932). Η περίοδος αυτή κράτησε μέχρι τις αρχές του 1932, οπότε εκδηλώθηκαν στη χώρα οι συνέπειες της μεγάλης οικονομικής κρίσης, που ξεκίνησε από τη Νέα Υόρκη το 1929.

Β) Ως πρόλογος μπορεί να αξιοποιηθεί: Η παγκόσμια οικονομική κρίση έφτασε στην Ελλάδα σε μία εποχή «ευημερίας». Η «ευημερία» σήμαινε ότι η εμπιστοσύνη των Ελλήνων σε ένα καλύτερο οικονομικά μέλλον είχε αποκατασταθεί, οι σκοτεινές εποχές της δεκαετίας του 1920 έδειχναν να απομακρύνονται, οι πληγές έκλειναν, η φτώχεια περιοριζόταν και το ελληνικό κράτος έδειχνε να σχεδιάζει το μέλλον με μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση και αισιοδοξία.

Ο Χ. Χατζηιωσήφ στο Β' κείμενο περιγράφει την κατάσταση που διαμορφώθηκε στη χώρα, ως απόρροια του αμερικανικού Κράχ (1929), και τις προσπάθειες της ελληνικής κυβέρνησης να αποτρέψει την κρίση. Ήδη από τα τέλη Σεπτεμβρίου του 1931 και μέχρι τον Απρίλιο του 1932, η κυβέρνηση των Φιλελευθέρων σε συνεργασία με την Τράπεζα της Ελλάδος, αγωνίζονταν να αποφύγουν την κατάρρευση της ελληνικής οικονομίας,

προσπαθώντας να μην εγκαταλείψουν την ελεύθερη μετατρεψιμότητα της δραχμής στο πλαίσιο του κανόνα χρυσού συναλλάγματος, που θα επέφερε την υποτίμηση της δραχμής και θα καθιστούσε αδύνατη την αποπληρωμή των εξωτερικού δημοσίου χρέους. Ουσιαστικά, η απομάκρυνση από την ελεύθερη μετατρεψιμότητα της δραχμής σε ξένο συνάλλαγμα είχε επιβληθεί από τα τέλη του Σεπτεμβρίου με διαδοχικούς περιορισμούς. Ο διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος, Αλ. Διομήδης, «πλήρωσε» την κρίση με τίμημα τη θέση του, καθώς θεωρήθηκε ότι προειδοποίησε τους Έλληνες μεγαλοβιομηχάνους για την επιβολή των επερχόμενων συναλλαγματικών περιορισμών, οι οποίοι κατάφεραν να «διασώσουν» τα κεφάλαια τους με την έγκαιρη μεταφορά τους στο εξωτερικό. Πάντως, η κυβέρνηση Βενιζέλου ταλαντευόταν για το αν έπρεπε να προχωρήσει στην επίσημη άρση της μετατρεψιμότητας και οι ενδοιασμοί της ήταν συνυφασμένοι με αγκυλώσεις της κυρίαρχης οικονομικής σκέψης στη χώρα. Τελικά όμως, οι παραπάνω προσπάθειες εξάντλησαν τα αποθέματα της χώρας σε χρυσό και συνάλλαγμα. Την άνοιξη του 1932, η κυβέρνηση δεν μπόρεσε να αποφύγει την αναστολή της μετατρεψιμότητας του εθνικού νομίσματος, γεγονός που προκάλεσε την υποτίμηση του εθνικού νομίσματος κατά 55-60% και συνακόλουθα την αναστολή εξυπηρέτησης των εξωτερικών δανείων. Έτσι εγκαινιάστηκε μια περίοδος ισχυρού κρατικού παρεμβατισμού στα οικονομικά ζητήματα, ιδιαίτερα στις εξωτερικές συναλλαγές, και μια πολιτική προστατευτισμού, με σκοπό την αυτάρκεια της χώρας. Η Ελλάδα μπήκε με τη σειρά της στο χώρο της κλειστής οικονομίας, όπου οι συναλλαγές καθορίζονταν περισσότερο από γραφειοκρατικές διαδικασίες παρά από ελεύθερες οικονομικές συμφωνίες.

Στο εξωτερικό εμπόριο κυριάρχησε προοδευτικά η μέθοδος του διακανονισμού «κλήριγκ». Οι διεθνείς συναλλαγές δεν γίνονταν, δηλαδή, με βάση το μετατρέψιμο συνάλλαγμα αλλά με βάση διακρατικές συμφωνίες που κοστολογούσαν τα προς ανταλλαγή προϊόντα και φρόντιζαν να ισοσκελίσουν την αξία των εισαγωγών με την αντίστοιχη των εξαγωγών, στο πλαίσιο ειδικών λογαριασμών. Για μια χώρα, όπως η Ελλάδα, όπου οι συναλλαγές με το εξωτερικό ήταν έντονα ελλειμματικές, η διαδικασία αυτή, πέρα από τα αρνητικά, είχε και θετικά στοιχεία.

ΘΕΜΑ Δ1

Α) Σε αντίθεση με τις σχετικά ασαφείς θέσεις και τη συγκεκριμένη ιδεολογία του γαλλικού κόμματος, το ρωσικό χαρακτηριζόταν από σταθερές πολιτικές θέσεις. Η ομοιότητα με τα δύο άλλα κόμματα βρισκόταν στο γεγονός ότι στη Μεγάλη Δύναμη, στην οποία στήριζαν τις ελπίδες τους για την εξωτερική πολιτική, αναγνώριζαν και ένα πρότυπο για την εσωτερική οργάνωση της χώρας. Η Ρωσία μπορούσε να βρει αποδοχή από μεγάλο τμήμα του πληθυσμού, επειδή ήταν η μοναδική Μεγάλη Δύναμη με ορθόδοξο χριστιανικό δόγμα. Χαρακτηριστικό του ρωσικού κόμματος ήταν η άκρως συντηρητική στάση σε όλες τις επιλογές του. Το θεμέλιο της κοινωνικής τάξης ήταν γι' αυτό η θρησκεία. Σ' αυτήν βασιζόταν και η νομιμότητα της εξουσίας. Έβλεπε την Εκκλησία σε διαρκή κίνδυνο και καταπολεμούσε τον κοσμοπολιτισμό και την οποιαδήποτε αποστασιοποίηση από τις παραδόσεις. Η ξενοφοβία, όπως επίσης η άρνηση του διαφωτισμού και της δυτικής παιδείας

αποτελούσαν κυρίαρχες αντιλήψεις των μελών του. Προκειμένου να προσεγγίσει ευρύτερα στρώματα, απευθυνόταν συχνά στο θρησκευτικό συναίσθημα των Ελλήνων. Οι συμπαράτασσοί με το ρωσικό κόμμα απαιτούσαν την ίδρυση ενός ισχυρού κράτους, το οποίο, σε συνεργασία με τη Ρωσία και το Οικουμενικό Πατριαρχείο, θα φρόντιζε για την καθαρότητα της πίστης και θα αναγνώριζε στην Εκκλησία κυρίαρχη θέση. Το ιδιαίτερο πρόβλημα που έβλεπε το κόμμα των «ναπαίων» (όπως αλλιώς ονομαζόταν), στην περίοδο της βαυαροκρατίας, δεν ήταν ο αυταρχισμός του καθεστώτος, αλλά οι κίνδυνοι που αντιμετώπιζαν η πίστη και η Εκκλησία από τα μέτρα που ψήφισε η αντιβασιλεία, π.χ. το αυτοκέφαλο της Ελληνικής Εκκλησίας, η οποία έως τότε υπαγόταν στο Οικουμενικό Πατριαρχείο. Θεωρούσαν ότι η υποταγή της Εκκλησίας της Ελλάδας στο Πατριαρχείο επέτρεπε στη Ρωσία να επεμβαίνει για την προστασία των ορθοδόξων. Στην απόφαση για το αυτοκέφαλο της Εκκλησίας οι ναπαίοι άσκησαν έντονη αντιπολίτευση. *Ο ιστορικός Ι. Πετρόπουλος στο α' κείμενο επισημαίνει ότι το ρωσικό κόμμα επιθυμούσε τη συμφιλίωση της ελληνικής εκκλησίας –στο πλαίσιο του αυτοκεφάλου- με το Οικουμενικό Πατριαρχείο της Κωνσταντινούπολης και την αποκατάσταση των μεταξύ τους σχέσεων, ενώ επιζητούσε την ενίσχυση των εξουσιών της Εκκλησίας εντός του κράτους και ορθόδοξο μονάρχη (ο βασιλιάς Όθων ήταν καθολικός). Το ρωσικό κόμμα παρουσίαζε την ομόδοξη Ρωσία ως προστάτιδα των καταπιεσμένων χριστιανών και αληθινή «φίλη» της Ελλάδας, η οποία χωρίς να ζητάει ανταλλάγματα, θα στήριζε το μικρό ελληνικό κράτος στην ευόδωση των εθνικών του επιδιώξεων. Στην πρωτογενή, μάλιστα, αναφορά του κειμένου -απόσπασμα από άρθρο της ρωσόφιλης εφημερίδας «Αιών»- τονιζόταν ότι το ρωσικό κόμμα συνιστούσε το μεγάλο εθνικό κόμμα, το πιστό στο μελλοντικό μεγαλείο του ελληνικού έθνους και στην κατήχηση της πατροπαράδοτης χριστιανικής πίστης με τη συμπαράσταση της Ρωσίας. Οι ρωσόφιλοι διατεινόταν ότι η Ρωσία θα συνέτριβε τους Τούρκους και θα τους έδιωχνε όχι μόνο από τα ελληνικά εδάφη αλλά και από τα Βαλκάνια και την Ανατολή. Η παραπάνω πεποίθηση που ερμηνεύεται από το Γ' κείμενο, αναγόταν στο 18^ο αιώνα και συνδεόταν με τα Ορλωφικά και τη ρωσοτουρκική Συνθήκη Ειρήνης του Κιουτσούκ Καϊναρτζή (1774). Σύμφωνα με αυτήν προστατεύονταν η ορθόδοξη Εκκλησία εντός της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και οι Έλληνες έμποροι από τη ρωσική ισχύ, με συνέπεια τη ραγδαία ανάπτυξη των ελληνικών εμπορικών δραστηριοτήτων στη Μαύρη θάλασσα αλλά και στη Μεσόγειο (Οδησσός, Σπέτσες). Επίσης, αυτοί που συσπειρώθηκαν γύρω από το ρωσικό κόμμα πίστευαν ότι κάποιοι ικανοί πολιτικοί γνώριζαν τα προβλήματα του λαού καλύτερα από τον ίδιο, κι αυτοί θα έπρεπε να κυβερνήσουν. Ήταν κατά κύριο λόγο αντισυνταγματικοί, υπέρ ενός συγκεντρωτικού συστήματος διακυβέρνησης και κατά της πολυφωνίας, μολονότι σε ορισμένες περιπτώσεις φαίνεται να συνεργάστηκαν στην ψήφιση συνταγμάτων. Ο ιστορικός Ι. Πετρόπουλος εντοπίζει στο α' κείμενο τη σύγχυση και την ασυνέπεια του ρωσικού κόμματος αναφορικά με άλλα ζητήματα πλην του εκκλησιαστικού. Κατά την 11ετή του πορεία στήριξε όχι μόνο την απολυταρχία αλλά και την πιο φιλελεύθερη μορφή συνταγματισμού. Η συντηρητική άποψη του Θ. Κολοκοτρώνη, που εναντιωνόταν στην παραχώρηση συντάγματος με επιχείρημα την πολιτική ανωριμότητα του ελληνικού λαού (κείμενο Β') επικυρώνει την παραπάνω διαπίστωση. Σε κάθε περίπτωση η*

θέση του ρωσικού κόμματος για το σύνταγμα- εξαρτιόταν από το βαθμό της εύνοιας του βασιλιά Όθωνα προς αυτό.

Β) Με το κόμμα αυτό συμπαρατάχθηκαν, ιδίως κατά την εποχή της διακυβέρνησης της χώρας από τον Καποδίστρια, όσοι είχαν υποφέρει ιδιαίτερα κατά την εποχή της Επανάστασης και κατά τους εμφύλιους πολέμους: οι ακτήμονες, οι μικροϊδιοκτήτες γης, αγωνιστές και χαμηλόβαθμοι αξιωματικοί, μοναχοί, και δημόσιοι υπάλληλοι που διορίστηκαν από τον Καποδίστρια και μετά τη δολοφονία του απολύθηκαν. Στο τέταρτο κείμενο Ο Ι. Πετρόπουλος και η Αικ. Κουμαριανού αναλύουν τους λόγους που οι λαϊκές τάξεις, κοσμικοί και κληρικοί συσπειρώθηκαν γύρω από το ρωσικό κόμμα· εμφορούμενες από ένα βαθύ θρησκευτικό συναίσθημα, υπερβάλλοντας για τον κίνδυνο που διέτρεχε η Ορθοδοξία λόγω της διάλυσης των μοναστηριών, υποκινούμενες και από τον κατώτερο κλήρο, που αντιπαρετίθετο στα κυβερνητικά μέτρα, βρήκαν καταφύγιο στο Ρωσικό κόμμα. Εξάλλου, το τελευταίο ήταν ταυτισμένο με την Ορθοδοξία και, παρά την πολεμική που του ασκήθηκε, αποκτούσε ολοένα και μεγαλύτερο λαϊκό έρεισμα.

Επιμέλεια απαντήσεων: Μπούγια Νικολέττα

Αυτή είναι μια πρώτη ενδεικτική προσέγγιση των θεμάτων. Κάθε απάντηση επιστημονικά τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.